

MIQUEL S. OLIVER,
ENTRE EL 150è ANIVERSARI DEL NAIXEMENT
I L'EDICIÓ DE LES SEVES OBRES COMPLETES

Damià PONS
Universitat de les Illes Balears

En ocasió del 150è aniversari del seu naixement, Miquel dels Sants Oliver i Tolrà (Campanet, Mallorca, 4 de maig de 1864-Barcelona, 9 de gener de 1920) va ser objecte, al llarg del 2014, d'una atenció ben considerable, en uns casos de caràcter estrictament acadèmic i en altres amb la voluntat de donar-lo a conèixer al gran públic. Els actes se celebraren a Campanet, Palma i Barcelona. Al seu poble nadiu, a iniciativa de l'ajuntament, hi hagué un cicle de conferències —amb intervencions de Damià Ferrà-Ponç, Damià Pons, Pere Fullana, Celestí Alomar i Pere Rosselló—, la projecció d'un audiovisual de producció local, una representació teatral de la novel·la *L'Hostal de la Bolla*, a càrrec del grup Sa Tropa, la decisió de posar el seu nom a la biblioteca municipal, i finalment, ja l'any 2015, l'exposició *Miquel dels Sants Oliver (1864-1920): l'home, l'escriptor, el periodista*.

A Palma els actes foren organitzats per la Universitat de les Illes Balears i l'Institut d'Estudis Catalans. Hi va haver una Jornada d'estudi, amb intervencions de Joan Mas i Vives, Jordi Casassas, Pere Rosselló, Antoni Marimon, Pere Fullana i Damià Pons. Els assistents sobretot foren alumnes de la Facultat de Filosofia i Lletres. També, en dies posteriors, una conferència de Sebastià Serra i una altra de Josep Massot i Muntaner. Els diferents ponents parlaren sobre els temes i els interessos prou diversos que caracteritzen el pensament i l'obra d'Oliver. Finalment, es feren tres taules rodones, la intenció de les quals era establir una relació entre alguns dels aspectes més rellevants de la seva aportació intel·lectual —el primer teòric del mallorquinisme polític, el promotor de la creació d'una indústria turística a l'illa, l'artífex d'una concepció moderna del periodisme— amb la situació de cada un d'aquests fets o sectors en el moment present. Hi intervingueren experts en l'anàlisi del turisme, polítics adscrits a opcions sobiranistes, o almenys mallorquinistes, i professionals de la premsa. El mes de desembre de 2014 també es va poder veure al Centre de Cultura la Misericòrdia de Palma l'exposició abans esmentada, promoguda per la UIB i patrocinada pel Consell de Mallorca.

A Barcelona, l'Institut d'Estudis Catalans, de la Secció Històrico-Arqueològica del qual Oliver va ser un dels vuit primers membres, va programar un acte inaugural —amb

intervencions del president Joandomènec Ros, J. Massot i Muntaner, D. Pons i Joaquim Molas— i un cicle de cinc conferències. Jordi Casassas, Pere Rosselló, Josep M. Casasús, Jordi Amat i Llätzer Moix i D. Pons parlaren de diferents facetes d'Oliver: l'historiador, l'escriptor modernista, el redactor i director del *Diario de Barcelona*, el director de *La Vanguardia* i, finalment, dels seus lligams professionals amb l'Ateneu Barcelonès.

La commemoració del 150è aniversari del naixement d'Oliver va tenir un cert ressò a la premsa de Palma (*Ara Balears*, *Última Hora* i *Diario de Mallorca*) i de Barcelona (*La Vanguardia* i *Serra d'Or*), amb alguns reportatges i amb uns quants articles de caràcter més analític. La previsió és que l'any 2016 és publiqui un volum que inclogui totes les aportacions que es van generar amb els actes commemoratius celebrats l'any 2014.

LES EDICIONS DE L'OBRA DE M. S. OLIVER

L'obra d'Oliver va ser molt abundosa com a conseqüència de la seva dedicació professional al periodisme. Amb la seva signatura, durant una trentena d'anys, va publicar quasi un article setmanal de mitjana. A més, per la seva condició de director, també en va redactar un bon nombre que s'imprimiren sense signar, a manera d'editorials, tant a *La Almudaina* com a *La Vanguardia*. Així, ens trobam amb un Oliver que com a creador literari —poeta i narrador— té una obra ben escassa i exclusivament en català; i amb un Oliver periodista que va ser molt prolífic i que va escriure els seus articles sempre en castellà, amb l'única excepció dels que va publicar a *Il·lustració Catalana*. La inexistència d'una premsa normalitzada en la llengua del país va impedir que Oliver pogués dur a terme la seva activitat professional com a periodista en la mateixa llengua que lliurement havia triat per a la seva creació pròpiament literària.

Gairebé la totalitat dels materials d'Oliver abans de ser publicats en volum havien aparegut com articles —de vegades concebuts com a peces d'una sèrie prou àmplia— a la premsa diària. A hores d'ara encara hi ha una part molt considerable d'aquesta producció periodística que no ha estat rescatada de les hemeroteques.

El cent cinquantè aniversari del seu naixement pot ser una bona ocasió per a repassar els diferents projectes editorials que al llarg del temps han pretès posar a l'abast dels lectors l'obra d'Oliver amb un nivell d'amplitud considerable.

El primer cas va ser l'edició per Gustau Gili dels sis volums de les *Hojas del sábado* (1918-1920). Són una selecció prou àmplia d'una part dels materials periodístics, agrupats en blocs temàtics, que Oliver originàriament havia publicat a *La Vanguardia*. Els títols dels volums en gran mesura ja assenyalen el seu contingut: *De Mallorca* —sobretot semblances de personatges illenes del segle XIX i de l'inici del XX—, *Revisones y centenarios* —retrats literaris d'autors majoritàriament castellans—, *La herencia de Rousseau* —sobre el filòsof ginebrí i les conseqüències ideològiques i polítiques que va contribuir a engendrar amb el seu pensament—, *Comentarios de política y periodismo* —textos escrits en el període de la Gran Guerra—, *Historias de los tiempos terribles* —assaigs sobre fets i personatges espanyols i francesos que varen viure a cavall dels segles XVIII i XIX—,

i, finalment, *Algunos ensayos*, que inclou reflexions sobre la història d'Espanya i sobre la civilització occidental.

Immediatament després de la mort d'Oliver, Francesc Matheu va editar a *Il·lustració Catalana* els sis volums de les seves *Obres catalanes completes* (sense data explícita, però del període 1920-1922). Matheu i Oliver havien tengut una llarga relació d'amistat. Ja s'havien conegut a les primeries de la dècada de 1880, quan el mallorquí va viure a Barcelona com a universitari. Oliver, en anys diferents (1903, 1904, 1905, 1911) havia publicat un nombre considerable de poemes i d'articles al setmanari *Il·lustració Catalana*, propietat del mateix Matheu. A més, ambdós havien coincidit en la vida interna de l'Ateneu Barcelonès. Cal dir que tot sembla indicar que Matheu tenia una predilecció pels escriptors illencs. Marian Aguiló, Joan Alcover, Miquel Costa i Llobera, Miquel Ferrà, Coloma Rosselló (al suplement *Feminal*, en aquest cas)..., varen ser col·laboradors del seu setmanari en diferents èpoques. Per tot això, no és gens sorprenent que Matheu també acollís a la seva editorial, a més de l'obra d'Oliver, les *Poesies completes* de Marian Aguiló i de Joan Alcover i les *Obres completes*, en quatre volums, de Costa i Llobera.

Certament els sis volums de les obres catalanes d'Oliver editats per Matheu s'aproximaven prou a la condició de completes. Podríem dir que quasi ho eren —hi faltaven les proses costumistes que havia tret a la revista *La Roqueta*— si únicament prenem en consideració els treballs que prèviament ja havien estat publicats en llibre. Els títols dels volums són suficientment descriptius com perquè siguin aclaridors dels seus continguts: I. *Poesies* (inclou el volum del mateix títol publicat per *L'Avenc* l'any 1910, i la *Llegenda de Jaume el Navegant*, editat el 1904 pel segell *Il·lustració Catalana*). Aquest volum és encapçalat amb un important estudi de Joan Alcover, es tracta del discurs que va llegir el 31 de desembre de 1920 en ocasió de la declaració de Miquel S. Oliver com a fill il·lustre de la ciutat de Palma; II. *Novel·les —L'Hostal de la Bolla i Illa daurada. La ciutat de Mallorca—, Flors del silenci* (quatre relats) i dues narracions («Concurs d'acredors» i «Les converses del pedrís»); III. *Parlaments i conferències*, un conjunt de tretze textos de temàtica sobretot històrica i literària, pronunciats com a discursos de diferents Jocs Florals o en tribunes de rellevància; IV. *Mestres i amics*, denou semblances majoritàriament d'escriptors; V. *Articles*, vint-i-sis textos de temàtica diversa, tots apareguts a *Il·lustració Catalana*, i quatre procedents de *La Roqueta*, agrupats sota el títol de «Dialectals», un dels quals és «Aventures d'un mallorquí», una narració d'una certa extensió que inclou un bon gruix de contingut ideològic; i VI. *Catalunya en temps de la Revolució francesa*, un important estudi històric. El volum sisè igualment inclou el text de la conferència «La producció castellana a Catalunya» (1909), una nota de l'editor i la relació nominal dels subscriptors que varen fer possible la publicació de l'obra. Aquesta edició de Francesc Matheu, encara feta des d'un plantejament lingüístic que no acceptava l'autoritat de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, ha servit de base, amb les consegüents adaptacions a la normativa fabriana, de les diferents edicions de l'obra d'Oliver fetes amb posterioritat a la Guerra Civil.

Aquest és el cas de les *Obres completes* publicades el març de l'any 1948 per l'Editorial Selecta, a la col·lecció «Biblioteca Excelsa». Llavors, Josep M. Cruzet, afanyat a donar una nova visibilitat pública al patrimoni literari català, acabava d'emprendre —en lluita amb la censura i amb el silenci dels mitjans de comunicació del propi país— un

ambiciós projecte d'edició de les obres completes dels grans escriptors catalans anteriors a l'any 1940 (Verdaguer, Oller, Maragall, Costa i Llobera, Rusiñol i Joan Alcover, entre altres). Sabem que Josep Pla el maig de 1946 ja havia animat l'editor Cruzet a publicar l'obra catalana d'Oliver.¹ I és possible que Joan Estelrich també hagués tengut algun tipus d'intervenció en el mateix sentit. En el seu pròleg, Estelrich comença dient d'Oliver que es tracta d'«un home i una obra que reclamen la vindicació». Les *Obres completes* d'Oliver publicades per la Selecta arpleguen en un sol volum de més de mil pàgines els sis toms que havia editat *Il·lustració Catalana*. Tan sols hi ha un canvi, tanmateix ben poc substancial: la conferència «La producció castellana a Catalunya» ara està inserida dins el llibre que en bona lògica li corresponia, el titulat *Parlaments i conferències*. L'any 1958, Josep M. Cruzet va voler publicar l'obra castellana d'Oliver, precedida d'un estudi de Gaziell, a qui ja havia fet l'encàrrec. Es pot preveure que el volum hauria inclòs tots els llibres que Oliver havia publicat en castellà, deixant de banda les col·laboracions periodístiques que encara mai no havien estat recopilades en volum. El projecte, però, no va reeixir. El motiu va ser que la filla de l'escriptor, Joana Oliver, no va voler que Gaziell en fos el prologuista perquè havia quedat descontenta del tractament que havia fet de la figura del seu pare a les seves memòries *Tots els camins duen a Roma*.²

Amb posterioritat a l'any 1948, es varen anar reeditant diverses obres soltes d'Oliver, sobretot les seves poesies i *L'Hostal de la Bolla*, però també la resta de la seva narrativa —*La Ciutat de Mallorca* i *Flors del silenci*—, i també alguns altres títols importants: *Mallorca durante la primera Revolución*, *Cosecha periodística*, *Treinta años de provincia*, *La literatura en Mallorca...* A més, l'historiador Gregori Mir, el principal biògraf i estudiós del nostre escriptor, va convertir en dos nous llibres una part de la seva producció periodística que fins llavors encara no havia estat recopilada en volum: són *La literatura del desastre* (1974) i *Història i política* (1975).

Va ser l'any 1999 quan va iniciar-se el projecte, a hores d'ara en curs, de l'edició de l'obra completa de Miquel S. Oliver. El punt de partida va ser una iniciativa del responsable polític del departament de cultura de Consell de Mallorca. D'immediat s'hi implicaren l'editorial Lleonard Muntaner i l'Obra Social i Cultural de la Caixa d'Estalvis de Balears «Sa Nostra». La direcció acadèmica del projecte va ser encomanada a Pere Roselló Bover, catedràtic del Departament de Filologia Catalana de la Universitat de les Illes Balears i estudiós rellevant de la literatura catalana contemporània. Aquesta vegada l'objectiu que es pretenia era fer l'edició de tota la producció d'Oliver, tant la catalana com la castellana, també la que encara mai no havia estat recollida en volums i que, per això, tan sols podia ser accessible mitjançant la consulta directa dels diaris i de les revistes conservats a les hemeroteques. Del 1999 al 2015 n'han sortit nou volums. Sempre publicats per l'editor Lleonard Muntaner. Els quatre primers sortiren en el període 1999-2001, amb el suport econòmic del Consell de Mallorca i de l'Obra Social i Cultural de «Sa Nostra». Els

1. Josep Pla, Josep M. Cruzet. *Amb les pedres disperses. Cartes 1946-1962* (2003). Edició i pròleg de Maria Josep Gallofré Virgili. Barcelona, Destino («l'Àncora», 172). Vegeu les pàgines 40 i 49.

2. Gaziell i Josep M. Cruzet (i l'editorial Selecta). *Correspondència (1951-1964)* (2013). Edició, pròleg i notes de Manuel Llanas. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat («Textos i Estudis de Cultura Catalana», 189). Vegeu les pàgines 26, 27 i 180-181.

títols publicats varen ser *Mallorca durante la primera Revolución* (dos toms) i els dos primers volums de les *Hojas del sábado*.

Tot seguit hi va haver una interrupció de deu anys. Primer, perquè el Consell de Mallorca va desemparrar l'edició; segon, perquè «Sa Nostra» va deixar d'atendre les peticions de suport a les iniciatives culturals. Ha estat a partir del 2012 quan s'ha produït la represa del projecte. Ara cada nou volum és una coedició entre l'Institut d'Estudis Catalans —recordem que Oliver en va ser un dels membres fundadors— i l'editor Lleonard Muntaner. En algun cas puntual, s'ha pogut comptar amb el suport econòmic d'alguna altra institució. En concret, el de l'Ajuntament de Barcelona per al volum novè. En aquesta segona etapa, ja s'han publicat cinc nous títols: la resta dels volums de les *Hojas del sábado*, amb la particularitat que el cinquè i el sisè han estat arreplegats, a les *Obres completes*, en un únic tom. Després, en el volum vuitè, s'han ajuntat dos dels títols de l'edició feta per *Il·lustració Catalana: Mestres i amics* i *Articles*. Finalment, el novè és un aplec de tots els escrits que Oliver va publicar a la revista barcelonina *La Il·lustración Artística*, entre el 1906 i el 1916. El seu títol és *De Barcelona. Cròniques fugaces* i reuneix uns cent vint articles que fins ara mai no havien estat recollits en volum. Una vegada consolidada la continuïtat del projecte, la idea és anar combinant la reedició de les obres d'Oliver ja publicades anteriorment amb uns altres llibres que siguin el resultat de la confluència de materials més o menys homogenis rescatats directament de les hemeroteques. La previsió és que almenys en surti un títol a l'any. Pròximament es publicarà *l'Obra en vers* —amb quasi un centenar més de composicions que les que hi havia a l'edició de L'Avenç de l'any 1910, incloses les de caràcter costumista aparegudes a *La Roqueta*—, i, tot seguit, un altre volum amb tota la narrativa.

A hores d'ara, el projecte ja consta de nou volums, amb un total aproximat d'unes dues mil cinc-cents pàgines de textos d'Oliver. La previsió és que al final n'hi hagi una vintena. Un fet a destacar és que la publicació de les *Obres completes* d'Oliver no tan sols contribueix a posar la seva obra a l'abast dels lectors i els estudiosos, també representa una bona oportunitat perquè s'incrementi la seva anàlisi crítica, des de la perspectiva d'estudiosos de la literatura, del pensament i de la història. Fins ara, els pròlegs que han encapçalat els diferents volums publicats han anat a càrrec de Pere Fullana Puigserver, Pere Rosselló Bover, Francisco J. Díaz de Castro, Antoni-Lluc Ferrer, Antoni Marimon, Jordi Casassas, Joan Mas i Vives i Damià Pons. En conjunt, són més de cent-cinquanta pàgines de noves aportacions crítiques que permeten conèixer més a fons i amb més amplitud el pensament i l'obra d'un dels més importants intel·lectuals i periodistes de la nostra cultura contemporània.

La voluntat d'exhaustivitat que impulsa el projecte d'edició de l'obra de Miquel S. Oliver fa possible imaginar que en qüestió d'una dècada realment ja podran estar a l'abast dels lectors tots els seus escrits. Aquesta vegada si que serà ben cert el qualificatiu de completes.